

კავკასიური ომის ისტორიები: პრინც
ალბრეხტის და თეოდორ ჰორშელტის
ჩანაწერები

CAUCASIAN WAR STORIES: RECORDS OF PRINCE
ALBRECHT AND THEODOR HORSCHOLT

დალი კანდელაკი

Dali Kandelaki

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: რუსეთი, კავკასიური ომი, XIX საუკუნე,
პრინცი ალბრეხტი, თეოდორ ჰორშელტი

Keywords: Russia, Caucasian War, XIX century, Prince Albrecht,
Theodor Horschelt

XIX საუკუნის უცხოელი ავტორები საკუთარ თხზულებებში დიდ ადგილს უთმობდნენ რუსეთის იმპერიის მიერ წარმოებულ ყველაზე სისხლიან და ხანგრძლივ კავკასიურ ომს. ამ წიგნების ზოგი ავტორი რუსეთის მხარეს იბრძოდა, ზოგი კი გვერდით ედგა კავკასიელ მთიელებს. აღსანიშნავია, რომ ორივე პოზიციაზე მყოფი უცხოელები თავდაუზოგავად იბრძოდნენ ამა თუ იმ მხარეს. ნაშრომებიდან აშკარად იკვეთება მათი პოლიტიკური შეხედულებები, სუბიექტური მიდგომა ომისა თუ მშვიდობიანი თანაარსებობის საკითხებისადმი. უცხოელი ავტორები მოვლენების შეფასებისას ხშირად ტენდენციურები არიან, საკითხებს მათთვის სასურველი ინტერპრეტაციით განიხილავენ, თუმცა მათი ნაშრომები მნიშვნელოვან პირველწყაროებს წარმოადგენს კავკასიური ომის შესწავლისათვის.

სტატიაში განხილულია რუსეთის პოლიტიკის მხარდამჭერი, მათ მხარეს მებრძოლი ორი გერმანელის – პრუსიის მეფის, ვილჰელმ I-ის ძმის, პრინც ალბრეხტის (1809-1872) ნაშრომი „კავკასიაში. 1862“ და მხატვარ თეოდორ ჰორშელტის ჩანაწერები კავკასიური ომის შესახებ, რომელიც 1880 წელს გამოიცა მიუნხენში – „თეოდორ ჰორშელტი. მისი ცხოვრება და მისი ნაწარმოებები. ესპანეთი, ალჟირი, კავკასია“ (Horschelt, 1880).

მრავლისმომცველ ინფორმაციას შეიცავს პრუსიის პრინც ალბრეხტის თხზულება, რომელშიც თითქმის ას გვერდზე (Albrecht, 1865: 339-457) მეტს კავკასიელების წინააღმდეგ ბრძოლის ამბებს უთმობს. ის პირადად მონაწილეობდა ადიღელების წინააღმდეგ მოწყობილ 7-დღიან (1862 წლის 4-10 ნოემბერი) სამხედრო ექსპედიციაში. რუსების მიერ ბრძოლის წარმატებით დასრულების და რაზმის ყოფილ ბანაკში დაბრუნების შემდეგ, უაღრესად კმაყოფილმა პრინცმა რუსის ჯარის მიმართ სიტყვიერი და წერილობითი ქება გამოხატა და რაზმისადმი თავისი მიმართვა შემდეგი სიტყვებით დაასრულა: „გაუმარჯოს რუსეთს და ღმერთო, დაიფარე მეფე!“ (Милютин,

1999: 416). გერმანელი პრინცი ნაშრომში საზგასმით აღნიშნავს რუსეთისა და პრუსიის მეფეების, ალექსანდრ II-ის და ვილჰელმ I-ის, მეგობრულ დამოკიდებულებას.

რამდენადაც გასაგებია პრინც ალბრეხტის ვიზიტის მიზანი, ერთკვირიანი ბრძოლა რუსეთის დამპყრობლურ სამხედრო ექსპედიციებში, იმდენად გაურკვეველია მხატვარ თეოდორ ჰორშელტის თავგანწირული და შეუპოვარი ბრძოლა, 1858-1862 წლებში კავკასიელი მთიელების წინააღმდეგ. გერმანელმა მხატვარმა საკუთარ ჩანაწერებში ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით და დაწვრილებით აღწერა ჩრდილო კავკასიაში მიმდინარე საომარი მოქმედებები და ბრძოლის დეტალები (კანდელაკი, 2019: 68-88).

აღსანიშნავია, რომ 1862 წლის 10 სექტემბრიდან, 21 დღის განმავლობაში, თეოდორ ჰორშელტმა ბაქოსა და ერევანში პრუსიის პრინც ალბრეხტთან ერთად იმოგზაურა. ორივე გერმანელი ავტორი თავიანთ ნაშრომებში გულთბილად მოიხსენიებენ ერთმანეთს. რუსეთის იმპერატორმა კავკასიაში გამოჩენილი მამაცობისათვის ორივე გერმანელს არაერთი ჯილდო მიანიჭა.

ლიტერატურა:

კანდელაკი, დ. (2019). უცნობი კავკასია XIX საუკუნის უცხოური წყაროების მიხედვით. თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა. <http://eprints.tsu.ge/1588/1/Dali-Kandelaki-Unknown-Caucasus.pdf>

Albrecht, Friedrich Heinrich Prinz von Preußen (1865). Im Kaukasus 1862. Reisebeschreibung. Berlin, Hayn. Privatdruck. 603 S.

Horschelt, Th. (1880). Theodor Horschelt. Sein Leben und Seine Werke. Spanien, Aljier, Kaukasus. Hrsgb. von Joseph Albert. Muenchen.

Kamissek, Ch. (2016). German Imperialism before the German Empire. Russo-Prussian Military Expeditions to the Caucasus before 1871 and the Continuity of German Colonialism. Journal of Modern European

History. Vol. 14, No. 2, The Imperial Cloud, pp. 183-201. Published By: Sage Publications, Inc. <https://www.jstor.org/stable/26266235>

Poljakov, R. (1999). „Mit aufrichtiger Feder meist gegenwärtigen aufgezeichnet“ – Russlandberichte deutscher Reisender vom 16. bis zum 19. Jahrhundert. Peter Lang. Europäischer Verlag der Wissenschaften. Frankfurt am Main; Berlin; Bern; New York; Paris; Wien.

Милютин Д. А. (1999). Воспоминания генерал-фельдмаршала графа Дмитрия Алексеевича Милютина 1860 – 1862. Под редакцией д.и.н., профессора Л.Г. Захаровой. Студия ТРИТЭ, РИО «Российский Архив», 555 с. <http://www.historichka.ru/istoshniki/milutin/>

Foreign authors of the 19th century devoted a significant part of their work to the bloodiest and longest-running Caucasian war waged by the Russian Empire. Some of the authors of these books fought on the Russian side, while others sided with the Caucasian mountaineers. It is noteworthy that the foreigners in both positions fought selflessly on the side of their choice. The works clearly express their political views, subjective approach to issues of war or peaceful coexistence. Foreign authors are often biased in their assessment of events, analyzing issues in their preferred way of interpretation, although their works remain as important primary sources for the researching purposes of the Caucasian war.

The article discusses the works of two Russian supporters who fought on their side, Prince Albrecht's (1809-1872), brother of King Wilhelm I of Prussia, work "In Caucasus. 1862" and the notes of painter Theodor Horschelt about the Caucasus War, published in Munich in 1880 – "Theodor Horschelt. His life and his works. Spain, Algeria, Caucasus" (Horschelt 1880).

Extensive information is contained in the works of Prince Albrecht of Prussia, where he devotes almost a hundred pages (Albrecht 1865: 339 – 457) to the stories of battles against the Caucasians. He personally participated in a seven day military expedition

(November 4-10, 1862) against the Adyghei. After the successful completion of the battle by the Russians and the return of the detachment to the former camp, the highly contented prince expressed his praise to the Russian army orally and in a written form, concluding with the following words: "Long live Russia and God, please protect the king!" (Milyatin 1999: 416). The German prince in his work emphasizes the friendly attitude of the kings of Russia and Prussia, Alexander II and Wilhelm I.

As the purpose of Prince Albrecht's visit is clearly understandable, as vague as it stays the reason behind the selfless and relentless fight of the painter Theodor Horschelt against the Caucasian mountaineers in 1858-1862. The German artist described the ongoing hostilities and details of battles in the Northern Caucasus in a chronological order and very specifically (Kandelaki 2019: 68 – 88).

It is noteworthy that from September 10, 1862 onwards, for 21 days, Theodore Horschelt traveled to Baku and Yerevan with Prince Albrecht of Prussia. Both German authors warmly mention each other in their works. The Russian emperor awarded numerous awards to both Germans for outstanding bravery in the Caucasus.

References:

- Albrecht, F. H. P. (1865).** Im Kaukasus 1862. Reisebeschreibung. Berlin, Hayn. Privatdruck. 603 S. [Albrecht, Friedrich Heinrich Prince of Prussia (1865). In Caucasus 1862. Travelogue. Berlin, Hayn. private printing. 603 p.].
- Horschelt, Th. (1880).** Theodor Horschelt. Sein Leben und Seine Werke. Spanien, Aljier, Kaukasus. Hrsgb. von Joseph Albert. Muenchen. [Horschelt, Th. (1880). Theodor Horschelt. His life and his works. Spain, Aljier, Caucasus. Ed. by Joseph Albert. Munich. 1880].
- Kamissek, Ch. (2016).** German Imperialism before the German Empire. Russo-Prussian Military Expeditions to the Caucasus before 1871 and the Continuity of German Colonialism. Journal of Modern European

History. Vol. 14, No. 2, The Imperial Cloud, pp. 183-201. Published By: Sage Publications, Inc. <https://www.jstor.org/stable/26266235>

K'andelak'i, D. (2019). utsnobi k'avk'asia XIX sauk'unis utskhouris ts'qaroebis mikhedvit. tbilisis universit'et'is gamomtsemloba. [Kandelaki, D. (2019). Unknown Caucasus. Based on foreign sources of the XIX century. Tbilisi University Publishing House]. <http://eprints.tsu.ge/1588/1/Dali-Kandelaki-Unknown-Caucasus.pdf>

Miljutin D. A. (1999). Vospominaniya general-fel'dmarshala grafa Dmitriya Alekseevicha Miljutina 1860 – 1862. Pod redakciej d.i.n., professora L.G. Zaharovoj. Studija TRITJe, RIO «Rossijskij Arhiv», 555 s. [Milyatin D. A. (1999). Memoirs of Field Marshal Count Dmitry Alekseevich Milyatin 1860 – 1862. Edited by Doctor of Historical Sciences, Professor L.G. Zakharova. Studio TRITE, RIO “Russian Archive”, 555 p.]. <http://www.historichka.ru/istoshniki/milutin/>

Poljakov, R. (1999). „Mit aufrichtiger Feder meist gegenwärtigen aufgezeichnet“ – Russlandberichte deutscher Reisender vom 16. bis zum 19. Jahrhundert. Peter Lang. Europäischer Verlag der Wissenschaften. Frankfurt am Main; berlin; Bern; New York; Paris; Wien. [Polyakov, R. (1999). “Recorded mostly from the present with a sincere pen” – Reports on Russia by German travelers from the 16th to the 19th century. Peter Lang. European publisher of science. Frankfurt am Main; Berlin; Bern; New York; Paris; Vienna].